

[B] **DE WILDE HAREN VAN ALICE NAHON**

Ik heb de liefde liefgehad, de biografie van Alice Nahon waarop Manu van der Aa eind 2008 promoveerde, begint met een verontschuldiging. De biograaf koos een veelzeggend fragment uit een brief van de schrijver E. du Perron aan de criticus N.A. Donkersloot als motto: “— ik geloof dat menig mensenleven door de literatuur ontzaglijk wordt geflatteerd, en dat, anders beschouwd, menig mensenleven interessanter (boeiender en zelfs aangrijpender) zijden heeft dan men soms vindt in dien mensch zijn verzen.” Het is niet de waarde van het literaire werk van Nahon dat deze biografie rechtvaardigt, aldus Van der Aa bij monde van Du Perron, maar het belangwekkende leven dat ze leidde.

Dat is een uitgangspunt waarover veel te discussiëren valt — zonder dat die discussie per definitie tot de conclusie hoeft te leiden dat er alleen biografieën over gecanoniseerde schrijvers mogen verschijnen. Maar Van der Aa geeft zelfs geen aanzet tot een gedachtewisseling over deze kwestie. Hij meldt ronduit dat hij “geen liefhebber” is van het werk van Nahon, dat hij het zelfs eens is met “de huidige negatieve literaire appreciatie” van dat werk, en verdedigt het belang van zijn boek louter door erop te wijzen dat Nahon “een fenomeen” was: “Er is het feit dat haar werk, getuige de meer dan 250.000 verkochte dichtbundels, ooit immens populair was. Hoewel er aanwijzingen zijn dat ze niet zo’n goede *performer* was, lokten haar optredens toch massa’s volk. Bovendien was Nahon in haar tijd binnen de wereld van schrijvers en critici erg geliefd: met uitzondering van Paul van Ostaijen en Martinus Nijhoff wees niemand haar poëzie publiekelijk af en haast iedereen vond haar gezelschap aangenaam. Ze was een welkome en

Alice Nahon (midden) tot koningin gekroond op een Driekoningenfeest in 1925, Foto AMVC-Letterenhuis, Antwerpen.

gewaardeerde gast op literaire bijeenkomsten van de Vlaamse Vereniging van Letterkundigen, van de Zuidnederlandsche Maatschappij voor Taalkunde, van de Maatschappij der Nederlandsche Letteren. Het kruim van de Vlaamse kunstwereld, naast uiteraard talrijke bewonderaars, was aanwezig op haar begrafenis. Haar goede naam en faam zou in literaire kringen nog een kleine twintig jaar overeind blijven.”

Opmerkelijk genoeg schetst Van der Aa in de voorgaande alinea de contouren van de ideale Nahon-biografie. Dat is een biografie waarin nauwkeurig zou worden uitgelegd uit welke literaire traditie de poëzie van Nahon voortkwam, in welk literair klimaat en binnen welke literaire verhoudingen zij kon uitgroeien tot de lieveling van veruit de meeste recensenten én het grote publiek. Een biografie ook waarin er ruime aandacht zou zijn voor het *Nachleben* van de dichteres: hoe kon het gebeuren dat haar poëtica, die kennelijk ooit zo dominant was geweest, binnen enkele decennia als ouderwets en inferieur werd afgedaan? Was het een lot dat alleen Nahon trof of verdwenen alle dichters

van haar generatie volledig uit de aandacht van wie het in de literaire wereld voor het zeggen hebben? Dáárin schuilt mijns inziens het belang van een Nahon-biografie voor de huidige lezer: haar werk en de veranderde waardering ervoor zijn uitermate illustratief voor de ontwikkeling van de poëzie en de poëziekritiek in de twintigste eeuw.

Dat Van der Aa koos voor een andere, minder ambitieuze opzet, betekent overigens niet dat zijn biografie zonder waarde is. In *Ik heb de liefde liefgehad* ontzenuwt hij, zeer overtuigend, een aantal mythes die de reputatie van Nahon aankleven. Want: “Al voordat Alice Nahon haar eerste dichtbundel publiceerde, had het lezerspubliek zich een beeld gevormd van de dichteres dat niet met de werkelijkheid strookte, namelijk dat van een ziekelijk, doodbraaf, gelovig en eenvoudig meisje.” Van der Aa laat zien dat Nahon een intelligente en eigenzinnige vrouw was met een seksuele moraal die niet strookte met haar opvoeding en de tijd waarin ze leefde. Ze kon niet met geld omgaan en leefde op veel te grote voet, maar wist precies hoe ze mensen, vaak oudere mannen, tot een gunst kon bewegen.

Slechts tweemaal laat de biograaf zich verleiden tot een voorzichtige conclusie die hij niet helemaal kan onderbouwen, en die hij daarom op *circumstantial evidence* moet schragen. Hij doet dat heel aannemelijk als hij veronderstelt dat Nahons ziekenhuisopname in het voorjaar van 1931 het gevolg was van een miskraam of een illegale abortus en in verband kan worden gebracht met een ongepubliceerd, aangrijpend gedicht dat zich in haar nalatenschap bevindt. Veel minder geloofwaardig is zijn suggestie, aan het begin van de biografie, dat Nahon biseksueel was want verliefd op de hoofdverpleegster in het ziekenhuis waar zij zelf als leerling werkte. Of Nahons, inderdaad dweperige, briefjes en verzen aan die hoofdverpleegster onmiskenbaar op verliefdheid duiden, vergt een onderzoek naar vrouwenvriendschappen aan het begin van de twintigste eeuw. Ook het feit dat Nahon zich haar leven lang alleen in verhoudingen met mannen stortte, wordt door Van der Aa in het licht van zijn hypothese niet nader geduid, evenmin als het feit dat de dichteres in 1932 een appartement kocht met een jonge vrouw, door Van der Aa consequent “huisgenoot” genoemd, kennelijk om te voorkomen dat de lezer zich een ander beeld vormt van de relatie.

Het is het enige losse draadje aan deze verder voorbeeldig afgewerkte studie. Dat *Ik heb de liefde liefgehad* niet de “definitieve biografie” van Alice Nahon is, zoals de uitgever van Van der Aa op de achterzijde van het omslag beweert, doet niets aan dat oordeel af.

ANNETTE PORTEGIES

MANU VAN DER AA, *Ik heb de liefde liefgehad. Het leven van Alice Nahon*, Lannoo, Tielt, 2008, 328 p.